

Poétikai monográfia

Horváth Kornélia: Petri György költői nyelvéről

Petri György korszakhatárt jelző lírai életművének jelentőségét, kivételes megszólító erejét, valamint sokirányú megközelíthetőségét már a rá vonatkozó szakirodalmi bibliográfia tételeinek nagy száma is meggyőzően alátámasztja. A számos kritika, tanulmány és esszé mellett Horváth Kornélia 2012-ben megjelent monográfiáját megelőzően négy könyvterjedelmű munka is napvilágot látott: két, a teljes ismert életművet összegző monográfia (Fodor Géza¹ 1991-es és Keresztury Tibor² 1998-as kötete), illetve két tanulmánykötet (Lakatos András³ és Fenyő D. György⁴ szerkesztésében). A bőséges kritikai recepció azonban korántsem teszi szükségtelenné, hogy az olvasó a megértés temporalitásának jegyében a befogadástörténetet állandóan újabb olvasatokkal gazdagítsa. Mindemellett Petri esetében az életmű új monografikus feldolgozását különösen kívánatosá tette, hogy a korábbi átfogó jellegű munkáknak szükségszerűen csupán a még lezáratlan, részleges életműre lehetett rálátásuk, míg a jelen monográfia már az 1998-ban megjelent utolsó, *Amíg lehet* című kötettel is számolhatott. Az új kötet időszerűsége mellett szól továbbá az a vizsgált életmű esetében mindeddig kevésbé érvényesülő, ám meglehetősen termékenynek ígérkező interpretációs szemlélet is, amelyet már a költői nyelvet középpontba állító cím, valamint a műfajkijelölő alcím is előre jelez. A „poétikai monográfia” műfaji megjelölése a szerző meghatározása szerint olyan elsődlegesen versnyelvi-poétikai közelítésmódot jelent, amelynek „kérdésfeltevése részint arra a költői beszédmodalitásra, különösen pedig arra a költői-nyelvi artikulációra és szövegképző gyakorlatra irányul, mely meghatározza a [...] vers karakterét, és jelentésképző műveleteit jellemzi” (10.).

A poétikai monográfia imént idézett célkitűzéséből egyenesen következik, hogy a dolgozat elsősorban szöveginterpretációkra épül. Ez természetesen főként a kötet mintegy háromnegyed részét kitevő négy, kifejezetten elemző fejezetére (*Vershangzás, hagyománykapcsolat és autopoézis, Irónia és nyelvi én-konstrukció, Ritmus és intertextualitás, Kontextusok*) igaz, de a könyv átfogóbb témát vizsgáló fejezetei sem „feledkeznek meg” magukról a versszövegekről.

A Bevezetőt követő II. fejezet (*Petri lírájáról és recepciójáról*) a teljes életművet szem előtt tartva járja körül a Petri-költészettel kapcsolatban felmerült legfontosabb kérdéseket (pl. a kritika által Vass István Petrit bemutató írása⁵ óta hangoztatott pesszimista gondolkodói habitus, a „magyarázat” műfaji problémája, életrajziség és szemé-

1 FODOR Géza, *Petri György költészete*, Bp., Szépirodalmi, 1991.

2 KERESZTURY Tibor, *Petri György*, Pozsony, Kalligram, 1998.

3 *A napsütötte sáv: Petri György emlékezete*, szerk. LAKATOS András, Bp., Nap, 2000.

4 *Az örökhétfőtől a napsütötte sávig: Tanulmányok Petri György költészetéről*, szerk. FENYŐ D. György, Bp., Krónika Nova, 2004.

5 VASS István, *Petri György és a pesszimizmus = Költők egymás közt*, Szépirodalmi, Bp., 1969, 267–269.

lyesség, a Petri-lírának a posztmodernhez való viszonya és költészet-történeti szituálása, az ironikus versbeszéd stb.). A szerző a recepció-történet kritikus felvázolása során, annak eredményeihez viszonyítva artikulálja saját, a korábbi meglátásokat sokszor új megvilágításba helyező álláspontját. A magyarázat mint lírai műfaj például Ricoeur műfajfelfogása felől válik „költői innovációként” értelmezhetővé, a Petrirel kapcsolatban oly gyakran emlegetett személyességet és életrajziséget pedig egy Lotman-írásban felismert párhuzam állítja új, a monográfia elméleti alapvetéseivel összeegyeztethető összefüggés-be, amikor a kérdést az én nyelvi-poétikai közvetettségének hangsúlyozásával a szövegen belülről helyezi át.

Az *Amíg lehet* című kötetet tárgyaló III. fejezetet ugyancsak egy recepció-történeti áttekintés vezet be. Horváth Kornélia a kötet szigorú megszerkesztettsége és a versek bevett, pusztán tematikus csoportosításának elégtelensége mellett érvel. A szerző a verseskönyv négy ismérvét, problémakörét – a halál, az idő, az intertextualitás, illetve a hangalak és a versritmus – különíti el, és ezekre fűzi fel a versszövegeket középpontba állító gondolatmenetét.

A lírai életműre koncentrálnó monográfia fejezeteinek sorában egy-fajta kitérő a Petri költészet szemléletével foglalkozó írás, amely a költő tanulmányaiban, esszéiben és interjúiban kirajzolódó líraelméleti megfontolásokat, illetve ezeknek a jelentős modern teoretikus elképzelésekhez (pl. A. Potebnya, R. Jakobson, V. Zsirmunskij, T. S. Eliot, Northrop Frye) való kötődését vizsgálja, ezzel értékes, a versértelmezések szempontjából is számottevő hasznot ígérő háttérismeretet biztosítva.

A jól felépített kötet legnagyobb részét az egy-egy költemény komplex interpretálására vállalkozó fejezetek teszik ki, amelyek mintegy a szövegértelmezői gyakorlatban hasznosítják a korábbi gondolatmenetek által a Petri-líra legjellemzőbb nyelvi-poétikai ismérveként azonosított sajátosságokat. A részletes elemzésre kiválasztott versek legtöbbször az életpálya első felére, az 1974-es *Körülírt zuhanás* (*Egy versküldemény mellé, Egy őszi levélre, A hagyma szó!*), illetve az 1981-es *Örökhétfő* (*4. bagatelle, Önarckép, Erotikus, Kert*) kötetből származik, és csupán a *Már reggel van* képviseli a kései *Amíg lehet* című kötetet, a *Kosztolányi*, valamint a *Kosztolányi-parafrázis* című költemények pedig a hagyatékban fennmaradt, a költő életében kötetben nem publikált szövegek. Mindez azonban semmiképpen sem torzítja a monográfiában kirajzolódó Petri-képet, hiszen a szerző az *Amíg lehet* kötetet egy teljes fejezet keretében vizsgálja, amelyben többek között éppen e költészet jellegzetességeinek állandóságga mellett is meggyőzően érvel.

Horváth Kornélia nagyon pontosan megfogalmazott, ugyanakkor könnyen befogadható, olvasmányos elemzése mind elméleti, mind irodalomtörténeti szempontból rendkívül megalapozottak. Az értelmezések gondolatmenetének egyes logikai lépéseit az adott probléma teoretikus kontextusának részletes, olykor szinte önálló alfejezet-té szélesedő bemutatása előzi meg, ami nem csupán érthetőbbé és

meggyőzőbbé teszi az okfejtést, hanem általa egyszersem explicité is válnak az interpretációk ezen elméleti előfeltevései, szemléletbeli meggyőződései. Itt mindenekelőtt a vers formai, illetve hangzásbeli jegyei jelentésképző szerepének hangsúlyozását és csaknem minden elemzés eszmeifuttatásában megjelenő, igen produktív interpretációs kiaknázására utalunk, de okvetlenül meg kell említenünk a Petri-költészet befogadásában kezdettől fogva kulcsproblémaként szereplő ironia fogalmának hatékony, széles elméleti alapokon nyugvó újragondolását, valamint a versbeli szubjektum, az intertextualitás, az önreflexió vagy az aposztrófé elméleti kérdéseinek mérlegelését és felhasználását az olvasatok megalkotásában.

Horváth Kornélia munkája kétségkívül mérföldkő Petri György költészetének tudományos recepciójában. Az új monográfia a további kutatás számára megkerülhetetlen eredményei a Petri-szövegek „működésének” eddig feltáratlan sajátosságait mutatják meg. Meggyőződésem szerint azonban a könyv – szerzőjének irodalomszemlélete, illetve iskolateremtő interpretációs módszertana révén – a vizsgált életművön túlmutatva általában is jótékony hatással lehet líraértésünkre.

HORVÁTH Kornélia, *Petri György költői nyelvéről. Poétikai monográfia*, Ráció Kiadó, Budapest, 2012.

Éjszakai Találkozás, 1986

